

Т. О. Чепульченко

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри публічного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

С. А. Невечера

студентка факультету соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРОГАЛИНИ У ПРАВІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

У статті аналізується поняття прогалин у праві загалом. Тобто йдеться про найбільш поширений дефект у юриспруденції. Вказана наявність його і в українському законодавстві. Нами названо головні ознаки правових прогалин для того, щоби вміти відрізнити їх від правових колізій. Одна з головних частин у статті присвячена причинам виникнення правових прогалин. Вони поділяються на два типи: об'єктивні та суб'єктивні. Ці знання, звісно, зможуть допомогти в їх подоланні. Досліджено також основні види прогалин у праві. Їх розподіл здійснюється за досить різноманітними критеріями. Значну увагу у статті також приділено питанню можливостей подолання прогалин у праві, а саме том, які способи можуть використовуватися для цього, як-от: аналогія закону, аналогія права, субсидіарне застосування норм права. Зазначено, у яких нормативно-правових актах вони закріплені в українському законодавстві та яким способом їх можна використовувати. Визначено поняття кожного із цих способів подолання прогалин у праві та вимоги щодо їх використання під час процесу правореалізації. Також наведено влучні приклади прогалин у вітчизняному законодавстві та їх подолання за допомогою кожного з вищеперелічених способів. Зроблено висновки про ключові відмінності способів подолання прогалин у праві й обмеження щодо їх використання. Зазначено головну відмінність між аналогією закону та субсидіарним застосуванням норм права. Визначено, у яких галузях права категорично забороняється ухвалювати рішення щодо справи за аналогією закону й аналогією права, де ця заборона закріплена в українському законодавстві (із вказівкою на конкретні кодекси). Зроблено пропозицію щодо того, як мінімізувати негативний вплив цього дефекту в юриспруденції на чинне законодавство і суспільство загалом, як узагалі вирішити цю правову проблему. Аналіз зроблений на основі наукових джерел: кодексів, підручників, статей, що безпосередньо стосуються цієї теми. Наведено власну думку щодо питання поняття прогалин у праві, їх основних видів, ознак, найсуттєвіших причин виникнення та способів їх подолання.

Ключові слова: право, прогалина, правореалізація, законодавство, подолання прогалин, аналогія закону, аналогія права, міжгалузева аналогія.

Постановка проблеми. Наявність прогалин у праві – неминуче явище в будь-якому законодавстві. Це пов'язано з тим, що науково-технічний прогрес і розвиток в Україні впливають і на суспільне життя. Відносини між людьми, що були ще кілька десятиліть тому, відрізняються від теперішніх. І такі зміни потребують правового регулювання, а саме видання нових нормативно-правових актів. Та розвиток суспільних відносин настільки стрімкий, що законодавці не всти-

гають охопити всю багатогранність життя людей. До того ж швидкі темпи нормотворчості, недосконала юридична техніка й обмеженість прогностичної функції призводять до того, що законодавство стає негармонійним, неузгодженим із реальними суспільними відносинами. Написане вище зумовлює виникнення прогалин у праві.

Законодавство України потребує вирішення цієї правової проблеми. Адже такий дисбаланс між законами та життям суспільства призводить

до різноманітних конфліктів між його членами та представниками органів державної влади.

Запорукою якісного законодавства є правореалізація – втілення розпоряджень правових норм у практичній діяльності та правомірній поведінці суб'єктів права. Правореалізація неможлива повною мірою, коли є прогалини. До того ж наявність прогалин підриває внутрішню узгодженість правової системи і, як наслідок, викликає недоліки правового регулювання. Тому потрібно вжити заходів для їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні дослідження щодо прогалин у праві та способів їх подолання пов'язані з іменами таких науковців, як: С. Погребняк, В. Кройтор, Ю. Матат, А. Белкін. Субсидіарне застосування норм цивільного права до IT-відносин, які зараз набувають все більшої популярності, досліджував Б. Фасій.

Мета статті – дослідити поняття прогалин у праві, їхні ознаки, види та причини виникнення; з'ясувати способи подолання прогалин у праві, надати їм характеристику, викласти основні вимоги щодо їх використання, а також віднайти спосіб, як зменшити негативний вплив прогалин на законодавство та суспільство.

Виклад основного матеріалу. Трапляються випадки, коли у процесі правозастосування не можна ухвалити рішення через відсутність правових норм для певної ситуації. І саме це свідчить про прогалини у праві.

Прогалини у праві – це повна чи часткова відсутність у чинному законодавстві необхідних юридичних норм [1, с. 457].

Варто зазначити, що в радянській правовій системі термін «прогалини у праві» зазвичай не вживався. Наголошували лише на відсутності норми, яка б регулювала ті чи інші відносини. Це пов'язано з тим, що радянське законодавство вважалося досконалим і переважало всяке інше не тільки за своїм змістом, але й за своєю ефективністю. У зв'язку із цим уважалося, що будь-які проблеми, пов'язані з відсутністю певних юридичних норм, швидко усуваються радянськими законодавцями.

Ми вважаємо, що жодне законодавство не може врахувати все різноманіття суспільних відносин, які потребують правового регулювання.

Українська правова система досить складна та багатогалузева. Вона формувалася у важких умовах за відсутності незалежності. Її самобутність зумовлена такими обставинами: генетичним зв'язком із «Руською правдою»; впливом польсько-литовського права; дією магдебурзь-

кого права у XII–XVII ст.; державно-правовим досвідом періоду Гетьманщини; перебуванням українських земель у складі різних державних утворень; існуванням Української Радянської Соціалістичної Республіки у складі Радянського Союзу, що дало підставу віднести українське право до політичної системи соціалістичного права; формуванням політичної системи незалежної України. В українському законодавстві міститься безліч різноманітних думок, суперечностей і неузгодженостей. Тому не дивно, що у процесі правозастосування може виявитися, що певні відносини, які мають юридичний характер, не регулюються правом.

Під час вибору та юридичного аналізу правової норми, яка повинна застосовуватися до конкретної ситуації, може виявитися прогалина.

Прогалини у праві досить часто ототожнюють із правовими колізіями. Але це зовсім різні поняття. Тому, щоби таких випадків не було, варто зазначити ознаки прогалин у праві: конкретну ситуацію, яка входить у сферу правового регулювання, неможливо вирішити відповідно до чинних законів та підзаконних актів, адже в них повністю чи частково відсутні норми, які б її регулювали; відсутність певної сукупності правових норм, які мають регулювати реальні суспільні відносини, тобто відсутність певного інституту права; відсутність нормативно-правової регламентації певної групи суспільних відносин у сфері правового регулювання, окресленій основними принципами права [2, с. 140].

Прогалини у праві можуть бути різноманітними. Є різні критерії їх розподілу.

За часом виявлення прогалини бувають первісні, тобто ті, які проявилися в період опублікування нормативно-правових актів і в момент набуття ними чинності. Зазвичай це є результатом недбалості та легковажності правотворчих органів. Також такі прогалини можуть бути наслідком прорахунків під час створення нормативно-правового акта чи неналежного використання юридичної техніки. Інші прогалини – це такі, що з'являються після видання правових норм у процесі правореалізації, зумовлені розвитком суспільних відносин. Виникнення таких прогалин не є виною законодавця. Вони виникають через динамічність, багатогранність і гнучкість життя людей, яке потребує правового регулювання. І це веде за собою створення нових життєвих ситуацій, які не можуть бути передбачені законодавцем.

Відповідно до структури норми права розрізняють прогалину в гіпотезі, диспозиції та санк-

ції. І саме такі прогалини досліджував П. Лиска у своїй статті «Проблематика та прогалини диспозиції та санкції основного складу злочину, передбаченого ст. 307 Кримінального кодексу України». Для кваліфікації діяння як злочинного необхідно встановити склад злочину. Склад злочину – це органічна єдність усіх його елементів. Значення діалектичної єдності елементів складу злочину як умови кримінальної відповідальності полягає в тому, що кожна із цих умов має значення не сама собою, а виключно у зв'язку з усіма іншими. Склад злочину являє собою замкнений ланцюг, у якому кожна ланка є однією з необхідних умов кримінальної відповідальності, установленю, зумовленю даним складом злочину. Діяння є суспільне небезпечним лише за наявності всіх необхідних об'єктивних і суб'єктивних умов кримінальної відповідальності. Жодна із цих умов не може бути викинута зі складу злочину без того, щоб це вплинуло на оцінку суспільної небезпеки і протиправності діяння загалом. Відсутність одного з таких елементів (ознак) незалежно від того, що він характеризує, не дає підстав говорити про наявність складу злочину, отже, і самого злочину. Тільки вся сукупність встановлених кримінальним законом ознак може характеризувати суспільно небезпечні діяння як злочин. Склад злочину являє собою єдність, взаємозв'язок і взаємозалежність його елементів. Для кращого розуміння складу злочину за ст. 307 Кримінального кодексу України потрібно детальніше розглянути кожний структурний елемент складу злочину, визначити і вивчити основні ознаки, які входять до кожного елемента [3, с.116].

Щодо можливості подолання прогалин розрізняють переборні та непереборні прогалини.

Якщо ж існування прогалини зумовлене умислом законодавця, то це навмисна прогалина, а якщо ні – ненавмисна.

Також існують повні та часткові прогалини. Такий поділ прогалин залежить від ступеня відсутності законодавчої регламентації певної групи суспільних відносин.

Звертаючись до європейського досвіду у сфері права, можна ще знайти й такі види прогалин: прогалини формулювання й оціночні прогалини. Відсутність повної регламентації поведінки в конкретній ситуації в дослівному тексті закону спричиняє виникнення прогалин формулювання. Щодо оціночних прогалин, то вони «мають місце тоді, коли тільки буквальный зміст слів, якими сформульовано ту чи іншу норму права, говорить про необхідність її засто-

сування, однак очевидна несправедливість, що матиме місце внаслідок її застосування, вимагає коригування цієї норми», як зазначив у своїй статті «Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання» С. Погребняк.

Наявність прогалин у праві свідчить про не зовсім ідеальну правову систему, тобто про таку, яку ще потрібно вдосконалювати. Але, на нашу думку, це не є вироком для законодавця. Для того, щоби їх подолати, потрібно насамперед знати причини їх виникнення.

Науковці виділяють об'єктивні та суб'єктивні причини появи прогалин.

Якщо в момент створення й ухвалення відповідних норм права не існувало тих відносин, які згодом з'явилися і потребували правового регулювання, то це є об'єктивною причиною. Про об'єктивні причини писав американський правознавець Е. Боденхеймер: «Установлене в суспільстві право часто суперечить поточним силам соціального зростання, і цей конфлікт може набути серйозних і гострих форм».

Якщо ж говорити про Україну, то Кримінальний кодекс Української Радянської Соціалістичної Республіки (далі – УРСР) 1960 р. не встановлював відповідальності за вчинення злочину у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем і комп'ютерних мереж або ж із їх застосуванням. Це тому, що в УРСР на той час не існувало такого виду злочину.

Суб'єктивними причинами виникнення прогалини у праві вважаються помилки в роботі з юридичною технікою під час нормотворчості, а також неправильне та неточне нормативно-правове відображення реальних суспільних відносин, тобто коли правова норма цілком або частково не регулює суспільні відносини, які того потребують.

Загалом, прогалини у праві повинні усуватися законодавцем з їх виявленням. Однак через системність права та тісну взаємодію його елементів прогалину у праві можна подолати ще у процесі реалізації права.

На думку В. Кройтора і Ю. Матата, термін «подолання» прогалини з'явився в юридичній літературі досить недавно. До цього вживався термін «заповнення» прогалин, який є недостатньо точним з огляду на те, що етимологія правових понять має досить чітко відображати позначувані ними явища. Водночас закріплення за вказаними поняттями однозначного юридичного змісту дозволило б більш чітко характеризувати діяльність правотворчих і пра-

возастосовних органів у процесі становлення й усунення прогалин [4].

Способи подолання прогалин – це правові інструменти, за допомогою яких можна вирішити питання, яке стосується правового регулювання, але воно не передбачене нормами чинного законодавства.

В юриспруденції виділяють три такі способи: аналогія закону, аналогія права, субсидіарне застосування норм права.

В українському законодавстві можливість застосування аналогії закону й аналогії права закріплена в п. 6 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства та в п. 9 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України.

Аналогія закону – рішення конкретної юридичної справи на основі правової норми, розрахованої не на даний, а на подібний випадок [1, с. 457].

За використання аналогії закону повинні дотримуватись такі вимоги: ситуація, яка потребує вирішення, повинна мати юридичний характер; відсутність нормативно-правового акта, який би регулював дану справу; визначення норми права, яка регулює аналогічні випадки, та на її основі вирішення справи [1, с. 458]; надання конкретних роз'яснень щодо причин застосування саме аналогії закону в даній ситуації.

В Україні застосування аналогії закону закріплено на законодавчому рівні. Наприклад, у п. 1 ст. 8 Цивільного кодексу України зазначено: «Якщо цивільні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими актами цивільного законодавства або договором, вони регулюються тими правовими нормами цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, що регулюють подібні за змістом цивільні відносини (аналогія закону)».

Інформація про застосування аналогії закону міститься і в п. 1 ст. 10 Сімейного кодексу України: «Якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону)».

Є чимало конкретних прикладів застосування аналогії закону в Україні. Наведемо один із них. Між замовником і Охоронною компанією укладено договір по наданню послуг з організації та виконанню контрольно-пропускного режиму. Охоронна фірма звернулася до суду, щоб стягнути заборгованість замовника за актами виконаних робіт. На що замовник повідомив суд, що послуги з охорони він не отримав, акт виконаних робіт не підписував. Але суд застосував до спірних відносин, за аналогією закону, норми Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ), що стосуються будівельного підряду, а саме ч. 4 ст. 882: акт, підписаний однією стороною, є належним доказом виконання роботи, за умови, що судом не визнано мотиви відмови від підписання іншою стороною обґрунтованими. Вищий господарський суд України постановою від 18 липня 2017 р. підтримав застосування такої аналогії закону [5].

Нині Вищий господарський суд України переіменовано на Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду.

Важливо також зазначити, що інститут аналогії закону не може застосовуватись у кримінальному й адміністративному праві.

Законодавство України це закріпило в п. 4 ст. 3 Кримінального кодексу України, де накладається заборона на застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією.

Аналогія права – це вирішення конкретної юридичної справи на основі загальних принципів права (справедливості, рівності перед законом і судом тощо) [1, с. 458]. Тобто це застосування певних життєвих засад і принципів для розв'язання спірного питання.

Застосовується така аналогія за неможливістю застосування аналогії закону.

Аналогія права являє собою менш точний прийом рішення щодо юридичної справи і передбачає дотримання таких умов: юридичний характер ситуації; наявність загальної правової врегульованості даного випадку; відсутність юридичної норми, яка б регулювала дані правовідносини; відсутність аналогічної норми.

Це означає, що юридична справа вирішується на основі принципів права, як-от справедливості, гуманізм, юридична рівність, відповідальність за вину й ін., що переважно закріплені у відповідних статтях Конституції або загальних положеннях законодавчих актів. Застосування аналогії права до конкретної справи не має в майбутньому обов'язкової сили під час вирішення інших, подібних справ [6, с. 417].

Застосування аналогії права за наявності аналогічної норми, як і застосування аналогічної норми за наявності чинної, яка регулює спірне питання, є помилкою.

В Україні можливість застосування аналогії права закріплена на тому ж самому рівні, що і застосування аналогії закону. Це зазначено в п. 2 ст. 8 ЦКУ, п. 2 ст. 10 Сімейного кодексу України.

Прикладом застосування аналогії права може бути ситуація з розрахунком середньомісячного заробітку для визначення розміру компенсування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я особі, яка працювала за трудовим договором. Так, ст. 1197 ЦКУ не дає відповіді на питання, як треба обчислювати середньомісячний заробіток у випадках, коли працівник у розрахунковому періоді частково не працював. Для подолання цієї прогалини автори Науково-практичного коментаря до цивільного законодавства України пропонують застосовувати загальну ідею, виведену з Порядку обчислення середньої заробітної плати і Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням – періоди, які входять до розрахункового періоду та в які працівник за відсутності його вини не мав заробітку, мають ураховуватися під час обчислення середньої заробітної плати. Подібне правило за аналогією права може застосовуватися під час компенсування шкоди в порядку, передбаченому ст. 1197 ЦКУ [7].

Субсидіарне застосування (міжгалузєва аналогія) є застосуванням до конкретних відносин нормативного припису, який регулює подібні за суттєвими ознаками відносини в суміжних, споріднених галузях. Запозичення можливе тільки з галузей, що мають подібність у засобі правового регулювання, наприклад, застосування приписів про строки в цивільному праві до регулювання трудових правовідносин. У субсидіарному застосуванні закладено важливий момент – економність нормативного матеріалу: коли є можливість застосувати відпрацьоване в інших галузях, то немає сенсу ухвалювати нові норми [6, с. 417–418].

Тобто можна зробити висновок, що це та ж сама аналогія закону, але застосування її вже можливе й в інших, суміжних галузях права. Звідси й походить друга назва цього способу подолання прогалин – міжгалузєва аналогія, або ж субсидіарна аналогія закону.

Під суміжними галузями права варто розуміти такі галузі, які мають подібні чи схожі методи регулювання та предмет. Так, наприклад, якщо взяти до уваги цивільне право, то суміжними щодо нього будуть адміністративне, земельне, фінансове, господарське та сімейне права.

Основа субсидіарного права – це його системність. Для застосування міжгалузєвої аналогії, як і для попередніх аналогій, існу-

ють вимоги: юридичний характер відносин; неврегульованість даних відносин суспільства галуззю, до якої вони входять; наявність відповідних нормативно-правових актів, що регулюють подібні відносини в суміжних чи подібних галузях права; законодавчо закріплена можливість застосування такого способу подолання прогалин або ж його пряма незабороненість; подібність відносин: тих, до яких має застосовуватися міжгалузєва аналогія, і тих, що вже врегульовані; схожість ознак даного спірного питання до ознак відносин, регулювання яких здійснено нормою, яку планується застосувати.

Щодо вимоги про законодавчо закріплену можливість застосування субсидіарної аналогії закону, то в Україні вона закріплена у ст. 62 чинного Житлового кодексу УРСР: «Застосування правил цивільного законодавства Союзу РСР і Української РСР до відносин, що впливають з договору найму жилого приміщення. До відносин, що впливають з договору найму жилого приміщення, у відповідних випадках застосовуються також правила цивільного законодавства Союзу РСР і Української РСР».

А от в ч. 2 ст. 1 Цивільного кодексу України вказано на заборону субсидіарного застосування норм цивільного права: «До майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом».

Досить цікавий приклад застосування норм цивільного права до ІТ-відносин. Більшість підприємств (незалежно від того, зареєстровані вони в Україні чи в інших країнах) укладають ІТ-договори про надання послуг (наприклад, захист вашої інформації від пошкодження і небажаного поширення) або про виконання робіт (наприклад, розроблення програмного забезпечення з фізичними особами-підприємцями (далі – ФОП) та юридичними особами (ІТ-компаніями)), тим самим використовується механізм субсидіарного застосування норм цивільного законодавства. ФОП здійснює підприємницьку діяльність відповідно до гл. 5 ЦКУ «Фізична особа-підприємець». Зокрема, ч. 1 ст. 50 ЦКУ передбачено право фізичної особи з повною цивільною дієздатністю на здійснення підприємницької діяльності, яку не заборонено законом. У свою чергу, ІТ-компанії здійснюють свою підприємницьку діяльність згідно із гл. 7 ЦКУ «Загальні положення про юридичні особи»

та гл. 8 ЦКУ «Підприємницькі товариства». Так, відповідно до ст. 80 ЦКУ, юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, яка наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді. Юридична особа може проводити свою діяльність в одній із форм господарських товариств: повного товариства, командитного товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, акціонерного товариства (ч. 2 ст. 113 ЦКУ) [8].

Висновки і пропозиції. Аналізуючи все сказане вище, можна зазначити, що прогалина у праві – це відсутність норми у праві як такої. Проблема загострюється у зв'язку з тим, що відсутність норми права виявляється в той момент, коли виникає нагальна потреба в урегулюванні правовідносин. Основне навантаження під час подолання прогалин припадає на правозастосовні органи, передусім на суди. Для подолання прогалини у праві можуть бути застосовані три способи: аналогія закону, аналогія права, міжгалузева аналогія.

Перевага віддається використанню аналогії закону – застосуванню норми права, яка регулює суспільні відносини, подібні даним, у межах однієї галузі права. Якщо ж така норма відсутня, то способом подолання прогалини буде аналогія права, а саме застосування його загальних принципів. І саме це є дещо слабкою стороною цього способу. Адже судді під час застосування аналогії права повинні керуватись критеріями справедливості, добропорядності тощо. Поняття ж таких критеріїв є досить абстрактними, суб'єктивними, гнучкими та непевними.

Щодо міжгалузевої аналогії, то вона подібна до аналогії закону. Але їхньою ключовою відмінністю є те, що субсидіарне застосування норм права здійснюється за допомогою нормативно-правових актів суміжних галузей права, на відміну від аналогії закону.

Аналогія закону й аналогія права не застосовуються щодо кримінальних і адміністративних справ. Також можливість застосування способів подолання прогалин чи, навпаки, заборона повинні бути передбачені законодавством. В Україні це закріплено в ЦКУ, Цивільному процесуальному кодексі, Сімейному кодексі.

Безумовно, не буває бездоганного законодавства. Але вирішити проблему прогалин або принаймні звузити рамки її негативного впливу можна лише шляхом своєчасного реагування законодавця на зміни відносин, що входять у сферу правового регулювання, на появу нових та відживання застарілих суспільних відносин. Саме своєчасність – наріжний камінь вирішення цієї проблеми.

Список використаної літератури:

1. Теорія держави і права / О. Зайчук та ін. Київ : Юрінком-Інтер, 2008. 688 с.
2. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Львів : Край, 2007. 191 с.
3. Лиска П. Проблематика та прогалини диспозиції та санкції основного складу злочину, передбаченого статтею № 307 Кримінального кодексу України. *Science Rise : Scientific Journal*. 2014. № 1. С. 116.
4. Кройтор В., Матат Ю. Шляхи усунення та подолання прогалин у законодавстві. 2010.
5. Аналогія закону та судова практика. URL: https://protocol.ua/ua/analogiya_zakonu_ta_sudova_praktika/.
6. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. Цвік та ін. ; за ред. М. Цвіка, О. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
7. Погребняк С. Прогалини в законодавстві та засоби їх подолання. *Вісник Академії правових наук України* : збірник наукових праць. Харків : Право, 2013. № 1.
8. Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до ІТ-відносин. URL: <http://aphd.ua/publication-184/>.

Chepulchenko T. O., Nevechera S. A. Gaps in the law and ways of overcoming them in the Ukrainian legislation

The article analyzes the concept of gaps in the law as a whole. That is, it is the most common defect in jurisprudence. It is indicated its presence in the Ukrainian legislation. We have identified the main features of legal gaps in order to be able to distinguish them from legal conflicts. One of the main parts of the article is about the causes of legal gaps. They are divided into two types: objective and subjective. Of course, this knowledge can help to overcome them. At the same time, the main types of gaps in the law were investigated. Their division is carried out by quite a variety of criteria. Considerable attention is also given in the article to the possibility of overcoming the gaps in the law, namely, what methods can be used in this, such as: analogy of act, analogy of law, subsidiary application of rules of law. It is stated in what legal acts they are enshrined in the Ukrainian legislation and in what way they can be used. The concept of each of these ways of overcoming

the legal gaps and the requirements for their use in the process of law implementation are defined. There are also some good examples of gaps in Ukrainian legislation and how they were overcome by each of the above methods. Conclusions are made about the key differences between ways to overcome the gaps in the law and the limitations of using them. In particular, the main difference between the analogy of act and the subsidiary application of the rules of law is noted. It is determined in which areas of law it is strictly forbidden to make decisions on a case by analogy of law and by analogy of act and where this prohibition is enshrined in the Ukrainian legislation (with reference to specific codes). A proposal has been made on how to minimize the negative impact of this defect in jurisprudence on the valid law and society as a whole and how to address this legal problem in general. The analysis is made on the basis of scientific sources: codes, textbooks, articles that are directly related to this topic. Authors give their own point of view on the issue of the concept of gaps in the law, their main types, features, the most important causes and ways of overcoming them.

Key words: *law, gap, right implementation, legislation, overcoming gaps, analogy of act, analogy of law, cross-industry analogy.*